

DE WAARDE EN DE BETEKENIS VAN HET ONDERWIJS-
RAPPORT-1926 VAN DE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ
TOT BEVORDERING DER TANDHEELKUNDE

Door omstandigheden, van mijn wil onafhankelijk, maar der Redactie volkomen bekend, werd het hier volgende artikel niet reeds voor het Februari-nummer van dit Tijdschrift ter plaatsing aangeboden.

In het Januari-nummer had ik herinnerd aan het bestaan van het in den titel genoemde rapport, nadat te voren een paar schrijvers, hoewel zij bij hun bespreking van een gewenschte reorganisatie van de tandartsopleiding wel andere stukken hadden gememoreerd, dit in 't geheel niet hadden genoemd. De Hoofdredacteur deed mijn Januari-artikel vergezeld gaan van een vrij uitvoerige, algemeene beschouwing over het onderwerp in kwestie, waarop ik te dezer plaatse niet wensch in te gaan, — hetgeen echter volstrekt niet als instemming mijnerzijds mag worden opgevat. Wel wil ik hier critisch het gedeelte beziën, hetwelk de H.R. wijdt aan de beteekenis van het Rapport-1926.

Deze „zwarte bladzijde” in het Tijdschrift (1938, pag. 3) wekt een zóó onjuiste voorstelling omtrent de waarde en de beteekenis van dit Rapport, dat ik wel moet aannemen, dat des H.R.'s geheugen, hoewel zijn naam, evenals de mijne, onder dat stuk voorkomt, hem te dezen opzichte in den steek gelaten heeft.

Ik acht het noodig, om te trachten deze voorstelling uit te wischen, 1. omdat ik de eer der Maatschappij gemoeid acht door deze, o zoo vriendelijke kleineering van het m.i. breedst opgezette, meest gefundeerde werk, waaraan zij ooit haar naam gegeven heeft; een werk, dat verschillenden harer leden verscheiden jaren van harden arbeid (hard in meer dan één opzicht) heeft gekost; 2. omdat ik meen, mij niet aan een ongegronde illusie over te geven, wanneer ik aanneem, dat binnen korten tijd een verbetering der tandartsopleiding in den geest der in het rapport-1926 voorgestane denkbeelden een groote kans heeft, te worden verwezenlijkt; welke meening niet alleen steunt op het feit, dat enkele maanden geleden de Minister van Onderwijs bij een desbetreffende bespreking in de Tweede

Kamer dit als „een belangrijk rapport”¹⁾ heeft genoemd. Het gevaar nu is niet denkbeeldig, dat, wanneer van zoo invloedrijke plaats als die van den H.R. van het officieel orgaan van de Maatschappij, een scheeve voorstelling wordt gegeven omtrent de werkelijke beteekenis van het genoemde document, dit de goede zaak kwaad kan doen.

Nord noemt het rapport ook belangrijk, zelfs voortreffelijk, maar vooral wegens de daarin neergelegde feiten, „de conclusies zijn natuurlijk „voor bestrijding vatbaar en ook voor amendeering. Zij zijn . . . 12 „jaren oud en die 12 jaren is er nogal een en ander op tandheelkundig „onderwijsgebied gebeurd”. Het is zoo iets, alsof men van een spreker, die ter verdediging van bepaalde denkbeelden zijn verstand en zijn hart in een gedocumenteerde rede neerlegt, zegt, dat hij zich een uitstekend spreker heeft getoond, mooie beelden heeft gebruikt en een prachtigen zinsbouw; tot staving van zijn meening had hij de beschikking over een rijk en zorgvuldig bijeengegaard feitenmateriaal; — het enige, wat men zou kunnen aanmerken, was, dat de slotsom waartoe hij met en door dit alles kwam, niet deugde. En hij, arme, die was uitgegaan juist om die slotsom te verdedigen, welke hij als de heilige waarheid beschouwde, en heelemaal niet, om mooi te spreken!

Dat de conclusies van het rapport 12 jaren oud zijn, doet aan hun waarde niets af. Zij waren er destijds op berekend, om het langer dan 12 jaren te kunnen uithouden. En nadien heeft nog niemand het gewaagd, om ze ooit *gemotiveerd* te bestrijden, ofschoon men daartoe (meer dan eens, meen ik), van officieele zijde in de gelegenheid is gesteld en uitgenoodigd. En wat er in dien tijd „op tandheelkundig onderwijsgebied” gebeurd is (bedoelt de schrijver hier misschien „op het gebied der tandheelkunde”?), kan slechts strekken, om het aanvaarden ervan tot een nog meer gebiedenden eisch te maken.

Nord wenscht zich echter bovenal „los” te „maken van de conclusies van dit rapport, omdat zij voornamelijk geweest zijn het zoeken „van een communis opinio, waar iedereen zich ten slotte mee zou kunnen „vereenigen en waardoor, zooals gewoonlijk, after all slechts zeer enkelen „bevredigd waren”.

Deze meening nu moet op een welhaast onbegrijpelijke lacune in N.'s memorie berusten. De opdracht aan de commissie van tien bestond in het voorbereiden van een onderwijs-programma voor de Maatschappij. In 1924 bracht zij haar eerste rapport uit aan het Hoofdbestuur; dit was vergezeld van een nota der toenmalige minderheid, bestaande uit één lid,

¹⁾ Ik neem deze gelegenheid te baat voor een correctie: In mijn vorig artikel bracht ik de uitlating van den Minister, uit het hoofd citeerende, als „zeer belangrijk” over. Later bleek mij, dat Z. Exc. alleen van „belangrijk” had gesproken.

den heer Nord (beide te vinden in het T. v. T., 1924, pag. 347—374). Het H.B. verzocht daarop de commissie, haar rapport en de conclusies nogmaals in overweging te nemen, welke uitnoodiging door de commissie werd aanvaard. Resultaat van de nadien nog gevoerde beraadslagingen was het rapport-1926, hetwelk in groote trekken gelijk is aan dat van 1924, maar op sommige punten gewijzigd, gedeeltelijk als vrucht van gemeenschappelijk overleg. Daardoor ook kon de voorzitter der commissie de voldoening smaken, een eenstemmig rapport met eenstemmige conclusies door zijn commissie aan het H.B. te doen overleggen en het even eensgezind zoowel door dit college als door de buitengewone Algemeene Vergadering van Maart 1926 te zien aanvaard (T. v. T. 1926, pag. 119 en 236—238).

De H.R. blijkt voorts thans van meening te zijn, dat destijds „de theoretici na vele jaren van strijd het met passer, lineaal en logaritmen-tafel gewonnen hebben. Men vindt per uur precies uitgerekend hoeveel „tijd de tandheelkundige student zal moeten besteden aan dit en aan dat „vak en omdat men precies wist hoeveel uur dit alles moest zijn, wist men „al het overige ook precies!”

Deze voorstelling is wel zoo weinig overeenkomstig de werkelijkheid, dat, wanneer men hier niet aan een „vlotheid” van schrijven zou denken, die aan het onvergeeflijke grenst, geen andere keuze zou blijven, dan een opzettelijk onjuiste voorstelling aan te nemen, welke de grens van het vergeeflijke zonder eenigen twijfel zou hebben overschreden. De werkelijkheid is, dat, *nadat* principieel het advies der commissie in een bepaalde richting was vastgesteld, zij het haar taak achtte, om de mogelijkheid na te gaan, of haar tevoren geuite wenschen in een positief schema van het onderwijs zouden kunnen worden belichaamd. Zij heeft dit gedaan en het schema als bijlage aan haar rapport toegevoegd, maar zij heeft hierbij uitdrukkelijk, zelfs tot tweemaal toe, medegedeeld, dat zij dit schema slechts gaf, o.a. om een grondslag te verschaffen voor een praktische beoordeeling en vergelijking, ten einde aan de hand hiervan door de daartoe bevoegden bij een toekomstige reorganisatie een definitieve indeeling te kunnen doen opmaken.

Al hetgeen ik hier heb beweerd, is, voor zoover het feitelijk is, terug te vinden in de stukken.

Wat nu nog te zeggen van Nord's meening, dat door dit rapport niet de wind waait van een bezielende gedachte en dat het het resultaat is, dat „kwam uit een met bewame gevulde studeerkamer, waar „door alle overpeinzingen en langdurige opsluiting, het allerlaatste „vleugje frissche lucht was verdwenen!”? En wat van zijn uitlating „vooroordeelen van een voorbijgeganen tijd”?

Niets; want aan hem blijve het laatste woord; — behalve het allerlaatste. Ik zou n.l. nog gaarne de aandacht van den lezer willen vestigen

op een artikel in het T. v. T. 1926, pag. 159—164, hetwelk onmiddellijk voorafgaat aan de publicatie van het Rapport, hetwelk op pag. 165—197 is afgedrukt. Het artikel is getiteld „De Onderwijspacificatie” en is van de hand van den toenmaligen Hoofdredacteur. Het liefst zou ik dit geheele artikel hier willen weergeven, maar ik begrijp, dat een beroep op de Redactie tot zóóveel gastvrijheid werkelijk onbescheiden zou zijn. Daarom moet ik mij te dezer plaatse wel beperken tot eenige citaten, welke ik hoop, niet „uit hun verband te rukken” en welke ik zonder enig commentaar weergeef.

„Onder dit rapport vindt men de namen vermeld dergenen, die „aan de tot stand koming hebben medegewerkt en wier handteekening ditmaal tevens beteekent, dat de inhoud hun *algeheele instemming* ¹⁾ wegdraagt; hetgeen gezien de geschiedenis, wel een „feit is waarop met vreugde en nadruk mag worden gewezen . . . .”.

„. . . . het eindresultaat vindt men thans in het Rapport-1926 „neergelegd, waarbij blijkt, dat een allen bevredigende oplossing „inderdaad mogelijk is geworden”.

Nadat de schrijver heeft medegedeeld, dat in de commissie bij wijze van compromis voorgesteld werd om

„in ieder geval het candidaat-arts-examen verplichtend te stellen, „opdat een behoorlijk medische, propaedeutische basis gewaarborgd was”, zegt hij. „Ook hiertegen verzetten zich de tegenstanders, waarna in opdracht van het Hoofdbestuur een subcommissie. . . . een rapport uitbracht, waarin de bezwaren tegen „het candidaats-examen nog eens uitvoerig werden ontwikkeld.

„Het is voornamelijk dit zeer knappe stuk werk, dat de aanhangers „van dit candidaatsexamen overtuigd heeft van de *onwenselijkheid* ¹⁾ „te trachten hunne meening te doen zegevieren . . . .”.

„Onder die omstandigheden meenden de voorstanders van dit „examen, hun voorstel niet langer te mogen handhaven.”

„De deskundige die dit programma” (bedoeld is hier het programma, zooals in het Rapport-1926 is bepleit) „aandachtig beziet, zal „moeten erkennen, *dat in het kader van dit plan* ¹⁾ aan alle den modernen „tandarts te stellen eischen is tegemoet gekomen op een wijze, die, „wanneer het programma naar letter en geest wordt uitgevoerd, een „alleszins bevredigende opleiding ten gevolge moet hebben”.

Wanneer de lezer nu bedenkt, dat het redactioneel artikel van 1926, waaruit ik het bovenstaande heb aangehaald, is van de hand van den

¹⁾ Cursiveering in het oorspronkelijke.

zelfden hoofdredacteur, als het jongste, waartegen mijn bedenking gaat, en met diens initiaal geteekend, moge hij voor zich zelf bepalen, welke waarde hij aan de in dit laatste voorkomende beschouwing omtrent het Onderwijsrapport-1926 heeft te hechten; ook met inachtneming van alles, wat ook ditmaal misschien weer de Hoofdredacteur (of de Redactie), volgens zijn gewoonte en zijn onbetwist recht, aan het hierbovenstaande zal willen toevoegen.

De lezer, die door het min of meer pikante van dit stukje Tijdschriftlectuur bevredigd is, behoeft zijn literatuur-studie niet verder uit te breiden. Maar dengene, die werkelijk belang stelt in de moeilijke vraagstukken, welke bij een reorganisatie van de tandarts-opleiding moeten worden opgelost, moge ik ten slotte de lezing of herlezing van het Rapport, dat hier onderwerp van discussie was, aanbevelen. Het zal hem zeker leiden bij het vormen van een zelfstandig oordeel.

Amsterdam, 1 Maart 1938.

J. SANDERS Ezn.

* * *

De hoofdredacteur zal volgens zijn gewoonte en zijn (ook door den heer Sanders erkend) onbetwist recht aan het hierbovenstaande een en ander toevoegen.

Teneinde echter ieder verwijt van „gebruik van het laatste woord” te vermijden, zal hij zich hier bepalen tot eenige aanhalingen uit artikelen in dit tijdschrift en uit het stenogram van de Algemeene Vergadering van de Maatschappij te Bergen aan Zee.

Het zal hem echter een vreugde zijn om *uitvoerig* op alles wat het Onderwijs betreft en het door hem daarover geschrevene in te gaan op een Vergadering, waar daarvoor ruimschoots tijd zal kunnen worden toegestaan.

Het zij hem slechts vergund op te merken, dat de inhoud van „de zwarte bladzijde” den heer Sanders bekend was vóór de publicatie, weshalve men zich verwonderen kan over het feit, dat geen enkele poging zijnerzijds is gedaan, die publicatie te voorkomen of althans gewijzigd te krijgen. In den stijl van den heer Sanders zou men dit „bijna onvergeeflijk” moeten noemen!

Onderstaande aanhalingen zijn bedoeld als aanvulling van de „pikanterieën” en kunnen daarom, evenals die van den heer Sanders, zonder eenig commentaar worden weergegeven.

Wij sluiten ons verder geheel aan bij de slotopmerking van Sanders, dat degene, die werkelijk belangstelt in de reorganisatie van de tandartsopleiding, het Onderwijsrapport-1926 moge lezen of herlezen, waarbij hem echter tevens wordt aanbevolen ook de nadien verschenen Onderwijslectuur niet te vergeten!

Uit „*De Onderwijspacificatie*” (N o r d. T. v. T. 1926).

„Op deze wijze (Academisch Statuut) zou na 6 à 6½ jaar een tandarts kunnen worden afgeleverd, wiens opleiding naar de meening van den toenmaligen O. en E.-Commissie de toets van iedere kritiek zou kunnen doorstaan; en nog steeds is het de overtuiging van schrijver dezès, dat dit de ideale tandheelkundige opleiding zou wezen, indien zij slechts uitvoerbaar ware!”

En aan het slot:

„En waar ons inziens, dit plan op dit oogenblik (1926) in ons land het eenig praktisch uitvoerbare lijkt, gelooven wij, dat de Ned. Mij. tot bev. der Tandheelkunde goed werk zal verrichten, door al haren invloed aan te wenden om de daarin neergelegde wenschen bevredigd te zien”.

Uit „*Onderwijsproblemen III*” (T v. T. 1930, blz. 163):

„Intusschen is, ondanks het feit, dat dit rapport reeds verscheidene jaren oud is en de toenmalige docenten met den inhoud accoord gingen, niets bereikt van alles wat daar werd voorgesteld. Dit schijnt niet te mogen worden toegeschreven aan *onwil* van welke instantie dan ook, maar van *onmacht*, omdat factoren van allerlei aard verbeteringen in dezen zin hebben belet.

Waar nu het bedoelde Onderwijsrapport in den boven aangegeven zin was samengesteld, juist wijl men meende, dat dit program betrekkelijk eenvoudig zou zijn te verwezenlijken, ligt het voor de hand, dat men zich thans gaat afvragen of met het getij de bakens niet moeten worden verzet.

Het behoeft geen betoog, dat, meer dan waar ook, men in Utrecht zich in dit vraagstuk heeft verdiept en wij gelooven, dat de methode in het Onderwijsrapport aangegeven, niet voor uitvoering vatbaar is, om redenen, die buiten de macht der tandheelkundige docenten liggen en wellicht ook buiten die der medische faculteit.

Aanvaardt men de consequenties van het bovenstaande, dan resten slechts twee mogelijkheden: de weg van het Academisch Statuut of van het candidaatsexamen in de Geneeskunde.

Voor de eerste zal wel niemand als imperatieve oplossing een lans willen breken, om redenen door C o e b e r g h in zijn rede nog even gememo-reerd.

Blijft dus over: het verplichte candidaatsexamen.

Deze oplossing uit de moeijelijkheid, die reeds door de Staatscommissie onder voorzitterschap van Prof. Z w a a r d e m a k e r 25 jaar geleden is voorgesteld, is sindsdien voortdurend actueel gebleven en het wil ons voorkomen, dat zij op dit oogenblik zich krachtiger opdringt dan ooit te voren.

Wel maakt dit examen van de voorgestelde vijfjarige opleiding een zesjarige en geeft ze zonder meer geen ideale oplossing (een teveel van som-

mige vakken en een tekort aan andere), maar het vereenvoudigt de blijkbaar op andere wijze onoverkomelijke moeilijkheden enorm en geeft zonder eenigen twijfel den waarborg voor een opleiding met voldoende wetenschappelijke basis”.

Uit het Stenografisch Verslag van de *Algemeene Vergadering der Maatschappij te Bergen* (1933).

(Aan de orde is het voorstel van het H.B. om de conclusies van het Onderwijsrapport 1926 niet langer als bindend te beschouwen).

V a n H a s s e l t (Voorzitter O. en E. Commissie):

„Ik heb gemeend, dat het inderdaad juist was, dat de O. en E. Commissie, zooals zij was samengesteld (in 1933) niet langer achter het rapport stond, zooals dat in 1926 was aangenomen”.

De voorzitter (N o r d):

„Ik lees hier in den brief (van den voorz. van de O. en E. Commissie):

„Toch kwam wel zeer duidelijk aan het licht, dat de overgrootte meerderheid der commissie van oordeel was, *dat een oplossing op bredere en diepere gefundeerde basis, dan die, welke in het rapport-1926 was bepleit, als wenschelijk, ja noodzakelijk werd geacht*, wilde men, dat de aanstaande tandartsen in ons land op de hoogte zouden blijven van den vooruitgang der tandheelkundige wetenschap enz.”. Dit luidt anders dan de klank van 1926. De meening der overgrootte meerderheid der commissie laat aan duidelijkheid niets te wenschen over”.

En verder:

„Ik ontken, (tegenover den heer S a n d e r s) wat U daar aan deze algemeene vergadering als het ware wilt opdringen, dat wij in 1926 een rapport hebben aangenomen waarvan de faits et gestes en elke bewering, door de menschen die het onderteekend hebben, zonder meer worden geaccepteerd.

Ik wil in Uwe herinnering terugroepen, dat dit rapport tot stand is gekomen, na 6 jaar van buitengewoon geprononceerde tegengestelde meeningen.

U hebt verschillende jaren aangehaald en U hebt over urgentie gesproken. Ik ben van meening, dat die urgentie wéér dringt en als ik mijn argumenten (van 1926) voor mijn geestesoog voorbij laat gaan, zeg ik niet alleen, dat ik meen van a tot z gelijk te hebben gehad, *maar heb ik spijt, dat ik indertijd heb toegegeven aan een gevoel van strijdsmoeheid eenerzijds en van goeden wil anderzijds om in dit rapport toe te stemmen en ik breng tevens in herinnering, dat dit de reden was, dat de toenmalige tegenstanders hun handteekening er onder hebben gesteld en dat de toenmalige Lectoren, leden van de Commissie achter dit rapport gingen staan”.*

Tenslotte:

„Ik zelf geloof niet meer in de mogelijkheid van dit rapport. Dit we-

tende vraag ik mij af, of ik nu toch op formeele overwegingen moet zeggen: wij hebben dit rapport en als er straks iets anders wordt voorgesteld moeten wij protesteeren, want hier ligt onze meening. Volgens mij kan dat niet in het belang van de tandheelkunde of van de Maatschappij zijn. Beter is het, dat wij met de waardevolle gegevens van het rapport op een oogenblik in staat zijn een ànder voorstel vrij onder het oog te zien”.

De Algemeene Vergadering neemt met *algemeene stemmen* de volgende motie aan, door den heer S a n d e r s geredigeerd:

„De Algemeen Vergadering verzoekt het H.B. de leden nogmaals voor te lichten over de wijze, waarop, naar zijne meening, het tandheelkundig onderwijs in ons land moet worden verbeterd; waarbij het dient rekening te houden met den inhoud van het rapport 1926.

In afwachting van de uitvoering dezer opdracht acht de Alg. Verg. het Hoofd-bestuur niet formeel gebonden, alle denkbeelden uit dit rapport te propageeren en te verdedigen.

Het H.B. aanvaardt deze opdracht en het zal niet, zonder machtiging van de Alg. Vergadering op eenige wijze maatregelen bevorderen, welke niet in overeenstemming zijn met den inhoud van het bovengenoemde rapport”.

NORD.

Geachte Hoofdredacteur,

In het Januari-nummer van dit tijdschrift wijdt U een artikel aan „Onze opleiding”. De inhoud ervan heeft mij aanleiding gegeven, op de jaarvergadering der Mij t. B. d. T. de vraag te stellen: „Kent het Hoofdbestuur, het Dagelijksch bestuur, of de Onderwijs- en Examencommissie den inhoud van dit artikel, is het verschenen met de instemming van en onder verantwoordelijkheid van een dezer instanties?”

Ter vergadering bleek, dat geen der besturende colleges, nòch de adviseerende O. en E. Commissie, voor het verschijnen van het artikel den inhoud kende, derhalve hiervoor ook geenerlei verantwoordelijkheid droeg en dat het dus moet worden beschouwd als een uiting van U persoonlijk.

De logisch hierbij aansluitende vraag: aan wie de hoofdredacteur van het officieele orgaan der Mij., óók voor zijn persoonlijke uitingen in dat orgaan, verantwoording schuldig is, laat ik hier en thans onbesproken. Zonder twijfel zal zij op een andere plaats opnieuw aan de orde komen.

Evenmin ligt het in mijn bedoeling, voor het oogenblik het onderwijs-rapport van 1926 tegenover Uw aanval te verdedigen.

Tegenover enkele Uwer uitspraken, gepubliceerd op een plaats, die de schijn zou kunnen wekken, dat zij meer te betekenen hebben dan de zuiver persoonlijke uitingen van een in onderwijszaken zeer belangstellend collega, wensch ik een paar opmerkingen te plaatsen. De lezer heeft aldus het voordeel theoreticus en practicus tegenover elkaar te hooren.

Ter vergadering heb ik Uw artikel gequalificeerd als een stuk, bevattend onjuistheden, kleineering en verdachtmaking. Zonder twijfel zult U een toelichting hiervan op prijs stellen.

Gij schrijft: „Die toekomst (d.i. der tandheelkundige opleiding B.) beweegt zich onherroepelijk steeds meer in de richting der stomatologie. Geen enkel ter zake kundige in binnen- en buitenland is er nog, die dat ontkent”.

Wáárheen die zich onherroepelijk bewegende toekomst zich volgens U beweegt, is mij niet volkomen duidelijk. Zijt gij van oordeel, dat een toekomstige opleiding meer van de „medische vakken”, bovenal practica zal bevatten, dan voeg ik mij gaarne bij Uwe ter zake kundigen. Is Uw stelling echter, dat de tandartsenopleiding verbeterd zal worden door haar via het medisch candidaats- of een theoretisch geneeskundig-examen te doen loopen, dan rest mij misschien slechts te verklaren, dat ik niet behoort tot Uw uitgelezen schare en dus ondeskundig ben. Waar ik te goed weet, dat ik U met deze valsche bescheidenheid niet om den tuin kan leiden, zeg ik liever: ik ken in het binnenland, *met name in Utrecht*, geen ter zake kundige, die *deze* stomatologische richting wenschelijk acht, of nòg duidelijker: *alle* ter zake kundigen, die ik ken, achten een *dergelijke* stomatologische opleiding voor den tandarts onnoodig en ongewenscht.

Waar gij verder verkondigt: „De medische faculteit te Utrecht is tegen het candidaats-examen gekant, alleen al om het feit, dat dit een aanzienlijke *uitbreiding* zou geven aan het aantal medische studenten, terwijl men voor een aanzienlijke *inkrimping* heel wat meer zou voelen! Gezien het feit, dat men deze faculteit op geen enkele wijze te hulp komt in haar moeilijkheden, is dit standpunt begrijpelijk. Of het daarom juist is, is een tweede!” . . . loopt de argelooze lezer m.i. kans, op een dwaalspoor te geraken. Hij immers zal geneigd zijn, hieruit de conclusie te trekken, dat de faculteit, àls er maar niet zooveel studenten waren, haar bezwaar tegen het invoeren van een medisch candidaats-examen misschien zou kunnen laten vallen. Laat mij U, en den lezer, de verzekering mogen geven, dat de faculteit naar *mijn* op goede gronden berustende overtuiging, geheel andere en gewichtiger bezwaren tegen bedoelde invoering koestert, bezwaren, die, eveneens naar mijn beste weten, door ieder ter zake kundige in ons land worden gedeeld.

Gij staat mij wel toe volledigheidshalve erop te wijzen, v.n.l. ten behoeve van degenen, die minder bekend zijn met den inhoud van het academisch statuut en van de mogelijkheden, die het biedt tot het invoeren van een tandheelkundig doctoraal, dat ongetwijfeld hiertoe de instemming der medische faculteiten noodig zoude zijn, maar, dat aan de curatoren der universiteit in dezen zin geen bevoegdheid is verleend over de hoofden van wie ook heen een ander standpunt in te nemen.

Dat curatoren zulks tòch zouden doen, acht ik met U hoogst onwaarschijnlijk. Dat overigens de poging tot het invoeren van een tandheelkundig doctoraal zouden zijn gestrand, „vermoedelijk” om de door U aangegeven redenen is, dit durf ik U met stelligheid verzekeren, een volkomen onjuist vermoeden.

Uw verder betoog, dat ik, waar ieder het onmiddellijk kan naslaan, op dit punt niet woordelijk herhaal, bevat als *Uw* meening:

dat het tandheelkundig onderwijs vijftiengint jaren is blijven bestaan en

dat de Nederlandsche tandarts veel slechter zou zijn dan zijn buitenlandsche collega, àls niet post-graduate-onderwijs e.d. het „schromelijk tekort” hadden aangevuld.

Ik moet aannemen, dat dit Uwe waarachtige overtuiging is, anders immers zoudt gij niet op dergelijke wijze dit schamele beeld van de Nederlandsche tandartsen publiek ten toon stellen.

Wat Uw uitspraak ook mist, aan stelligheid laat zij niets te wenschen over.

Daarom meen ik met even groote stelligheid de mijne er tegenover te mogen stellen.

Het post-graduate onderwijs had en heeft, ondanks het verdienstelijk werk van de W.T.A. nog steeds in ons land zeer weinig te beteekenen.

Dat dit in staat zou zijn geweest, bij de slachtoffers van een der meest verouderde onderwijsystemen, waarmee wij volgens U zijn behept, een aanmerkelijk tekort in de tandheelkundige opleiding aan te vullen, tandartsen te maken, die de toets der vergelijking met hunne collega's in het buitenland glansrijk kunnen doorstaan, gelooft echter, buiten U, wellicht niemand.

Vergeleken voorts bij wat degenen, die voor $\pm$ vijfentwintig jaren hun tandarts-diploma behaalden, dit zijn dus U en ik en onze tijdgenooten, wisten en konden, kan en weet de pas-geslaagde tandarts van heden van ongeveer ieder onderdeel van zijn vak aanzienlijk méér. Van belangrijke gedeelten als de prothese, mondheelkunde, orthodontie, kaakfracturen, wist de man, die zijn zilveren jubileum al vierde, zoo omstreeks 1910 niets of zoo goed als niets. Ik vrees, dat Uw geheugen U hier parten speelt en dat gij ten eenenmale zijt vergeten, welke stumpers wij waren. Voor het minst bezit de jonge tandarts thans een fundeering, waarop hij, ook zonder post-graduate cursus, verder kan bouwen en zich *zelf* kan bekwamen.

Tegenover zijn buitenlandsche collega, waaronder niet alleen de eminente figuren worden verstaan, die gij in het bijzonder kent, maar óók de doorsnee-practicus en óók de talrijken, die het Utrechtsch diploma wenschten te behalen, steekt de Hollandsche tandarts buitengewoon gunstig af!

Dit, geachte collega, is *mijn* op ervaring rustende, waarachtige overtuiging en het is waarschijnlijk daarom, dat Uw kleineeren van Uw en mijn beroepsgenooten bij mij en bij vele anderen wrevel en ergernis wekt.

Verder citeer ik:

„Het feit al, dat men uit de stukken moet opmaken, dat een en ander „(d.z. het plan tot reorganisatie) al in een vergevorderd stadium van voor- „bereiding is, zonder dat er eigenlijk iemand is, die er het fijne van weet, „laat staan, dat deze plannen aan de openbaarheid zijn prijsgegeven, „wijst er al niet op, dat men deze plannen zóó onaantastbaar vindt, dat „men ze met vreugd en trots voor het front wil brengen!”

Hieromtrent alleen dit:

Is het U onbekend, dat een commissie, die van de regeering opdracht ontvangt, plannen voor te bereiden of samen te stellen, van haar arbeid geen mededeelingen naar buiten pleegt te doen, vóór zij haar rapport aan den betrokken minister heeft uitgebracht? En dat zij nadien vanzelfsprekend aan den minister overlaat, of en hoeveel hij hiervan aan de openbaarheid zal prijsgeven? Geloofst gij inderdaad, dat degenen, die thans bezig zijn hunne adviezen voor te bereiden, deze zelf zóó zwak vinden, dat zij zich nu al *schamen* voor hun arbeid en dáárom geheimzinnig doen? Of gelooft gij, dat aan Uw pen een ergerlijke verdachtmaking is

ontsnapt, waarvan gij bij nader inzien zult moeten verklaren, dat „het zóó niet bedoeld is”?

Mag ik ten slotte ook een vermoeden uitspreken?

Ik vermoed, dat gij met artikels als dat, waartegen ik thans opponeer, aan de zaak der tandheelkunde slechts schade toebrengt, welke in haar omvang gelukkigerwijs wordt beperkt door het nu vaststaande feit, dat ieder der in aanmerking komende instanties de verantwoordelijkheid ervoor geheel laat voor Uw persoonlijke rekening.

Met collegiale gevoelens,
t.a.v.

B. R. BAKKER.

* * *

Naschrift.

Vóór het afdrukken van het bovenstaande, blijkt mij in een toevallig telefonisch onderhoud, dat collega N o r d zich gegriefd voelt door het door mij gebruikte woord „verdachtmaking”, waarin hij een beschuldiging van kwade trouw leest. Mijns inziens heeft hij taalkundig ongelijk, maar waar het niet in mijn bedoeling ligt hem van kwade trouw te beschuldigen en ik evenmin over *woorden* een naast het wezen der zaak gaande discussie wensch, maak ik gaarne van de nog openstaande gelegenheid gebruik den lezer te verzoeken, den door collega N o r d gewraakte term te vervangen door „ongeoorloofde veronderstelling”.

B. R. B.

* * *

„Onjuistheden, kleineering en ongeoorloofde veronderstelling”, excusez du peu!

Ondergeteekende acht het niet wenschelijk op deze plaats met den heer B a k k e r te gaan polemiseeren. Hij wenschte echter mede te deelen, dat hij geen woord van het door hem geschrevene terugneemt en is gaarne bereid zijn meening in een bijeenkomst van tandartsen te verdedigen en, waar noodig, te verduidelijken.

Wel wil hij echter een paar punten recht zetten.

Vooreerst is de heer B a k k e r verkeerd ingelicht, daar — door een toevallige samenloop van omstandigheden — zoowel de voorzitter van de O. en E. Commissie, als de leden van het D.B., mitsgaders de heer J. S a n d e r s Ezn. vóór het verschijnen van het artikel, den inhoud kenden!

Verder bedoelt ondergeteekende met „stomatologische richting” een

zóódanige uitbreiding van medische kennis, dat deze niet langer als een tekort in de opleiding kan worden gevoeld.

Dat het verouderd opleidings^systeem niet inhoudt een beschuldiging aan het adres der docenten, hetzij medische of tandheelkundige, moet evenzeer duidelijk zijn voor degenen die ook vorige artikelen van zijn hand over dit onderwerp hebben gelezen, terwijl tenslotte moge worden vastgesteld dat zeker niet verlangd werd het publicceeren van rapporten aan officieele instanties, maar wel een niet officieel aangeven van de wijze waarop men naar verbetering streeft, een methode, die de zaak van het tandheelkundig onderwijs, die toch waarlijk niet alleen van belang is voor de docenten, slechts zou kunnen dienen.

Wanneer de bezwaren tegen de invoering van het candidaat-arts-examen in Utrecht algemeen zijn (dat zij „door ieder ter zake kundige in ons land worden gedeeld” zullen wij maar als een „slip of the pen” beschouwen), bewijst dat alleen, dat dan de meening in Utrecht (ook sinds 1926) weer eens is omgeslagen. Ook de heer B a k k e r zal zich nog wel herinneren, dat dit nog niet zoo lang geleden wel eens anders is geweest.

Wanneer voorts het tekort niet buiten het Onderwijs om zou zijn aangevuld, blijft de vraag waar bijv. de Nederlandsche tandarts zijn kennis van de ceramiek, van het moderne inlay- en brugwerk, de moderne orthodontie, de frame prothese etc. vandaan gehaald heeft?

Wij meenen tenslotte de *bedoeling* van ons artikel niet beter te kunnen weergeven dan maar weer — als laatste pikanterie — een en ander aan te halen uit een redactioneel artikel van dit Tijdschrift, getiteld: „*Nieuwe Onderwijsplannen*”.

„De geschiedenis van het tandheelkundig onderwijs is een lijdenshistorie. Het is onnoodig haar voor onze lezers opnieuw te vertellen. Slechts willen wij eraan herinneren, hoe al jaren en jaren lang door de tandheelkundigen de behoefte aan grondiger studie der voor hun vak fundamenteele theoretische wetenschappen werd gevoeld. Tot 1913 was, wat den aanstaanden tandarts van de medische wetenschap werd geboden, een te verwaarloozen hoeveelheid. Van meer dan eenen kant meende men als de minst onvoldoende oplossing van het vraagstuk te moeten verlangen, dat het medisch candidaats-examen in de tandheelkundige opleiding werd ingelascht. Ongetwijfeld was men overtuigd, dat ook deze oplossing „Ersatz” was, edoch, onder de gegeven omstandigheden was zij misschien het best bereikbare”.

„De hiermee overeenkomende adviezen, den toenmaligen Minister verstrekt, mochten evenwel niet de instemming vinden

van Z. Exc., die de professie met de wet van 1913 verraste. Hier is het thans tijd noch plaats om te becijferen in hoeverre deze wet aan haar doel had kunnen beantwoorden, indien alle betrokkenen hiertoe ernstig hunne medewerking verleend zouden hebben. Wij meenen, dat de uitvoering ervan niet weinig heeft geleden onder de innerlijke overtuiging van de Utrechtsche faculteit, dat het hier „maar de tandheelkunde” betref. Na zeven jaar proeftijd achten wij de conclusie niet meer voorbarig, dat deze poging tot afdoende verbetering van het betrokken onderwijs een jammerlijke mislukking is”.

„Voor de aanstaande tandartsen achten wij een medische vooropleiding, via een vereenvoudigd candidaats- tot en met een doctoraal-examen zeer wel mogelijk en zeker wenschelijk”.

„Doelmatig inengezet is zoo stellig een leerplan mogelijk, dat in ongeveer zes jaren, waarvan de laatste twee uitsluitend aan de tandheelkunde gewijd zullen zijn, tandartsen levert, die zoowel wetenschappelijk als technisch ten volle voor hunne taak berekend zijn”.

Dit redactioneel artikel werd geschreven in het jaar 1920 (T. v. T., blz. 471). Het is van de hand van den hoofdredacteur.

Deze heette toen: B. R. B a k k e r !

NORD.